

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри філософії та
соціально-гуманітарних наук
протокол № 2 від 25 вересня 2020 р.
завідувачка кафедри

 (Ірина ПОЛШЧУК)

**СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
ІСТОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ НАУКИ**

Освітньо-наукова програма «Біологія»
Спеціальність 091 Біологія
Галузь знань 09 Біологія

Херсон 2020

Назва освітньої компоненти	Історія та філософія науки
Викладач (і)	Поліщук Ірина Євгенівна, кандидат філософських наук, доцент
Посилання на сайт	http://www.kspu.edu/About/GeneralChair/ChairPhilosophy/EduWork.aspx http://www.kspuonline.kspu.edu/course/view.php?id=1480
Контактний тел..	099 753 58 67; 055249-23-34
Е-mail викладача:	Irina.e.polishchuk@gmail.com
Графік консультацій	Тиждень А за розкладом на сторінці кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук Тиждень Б за розкладом на сторінці кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук

1.Анотація курсу

Курс «Історія та філософія науки» включає наступні теми:

- 1.Становлення теоретичного знання в стародавній Греції (формування основ теоретичного мислення та наукового знання, формування в межах філософських вчень культури дефініцій , особливості процесу розмежування філософії та науки в добу еллінізму).
- 2.Розвиток теоретичного мислення в добу середньовіччя (концепція лінійного часу, проблема загального та одиничного в філософських системах; середньовічна університетська освіта, лабораторні дослідження).
3. Методологічні засади теоретичного знання доби Відродження.
4. Класична та некласична картини світу (поняття наукової картини світу, її функції, методологічне й світоглядне значення класичної та некласичної наукових картин світу).
- 5.Постнекласична наукова картина світу (сучасні наукові підходи до матерії, простору та часу, синергетика, складно організовані системи та шляхи їх розвитку).
6. Специфіка сучасного природничо-наукового та соціально-гуманітарного знання (глобальний еволюціонізм, універсальна теорія Всесвіту, антропний принцип, зближення концептуальних основ природничих та соціально-гуманітарних наук, прогнозування розвитку світу та суспільства, герменевтика та феноменологія: впливи на соціально-гуманітарну методологію дослідження).

7. Інформаційні технології та сучасна наука. Наука як основа інноваційного розвитку сучасного суспільства. Штучний інтелект. Нанотехнології.

8. Предмет та основні етапи розвитку філософії науки (взаємозв'язок філософії та науки, концепції співвідношення філософії та науки: трансценденталістська, позитивістська, антиінтеракціоністська, діалектична). Класичний позитивізм, махізм, емпіріокритицизм, неопозитивізм, постпозитивізм.

9. Основні представники позитивізму та неопозитивізму.

О. Конт (загальна методологія науки як результат емпіричного узагальнення, систематизації та опису методів конкретних наук); Г. Спенсер (загальна картина світу як результат інтеграції знань наук про природу); Р. Карнап, Л. Вітгенштейн, М. Шлік (логічний позитивізм, аналітична філософія; логічне та систематичне вивчення мови, конвенціоналізм, верифікація).

10. Наука як соціальний інститут. Етика науки.

Наука в системі духовної культури. Класична соціологія знання. Дж. Бернал: «Соціальна функція науки». Р. Мертон: «інституціональна» соціологія науки. Співтовариство як внутрішній тип інституціональної організації науки». Типи комунікацій. Проблема професійної відповідальності вченого. Академічна доброчесність. Проблема соціальної відповідальності вченого.

11. Наука та проблеми державного регулювання.

Наука та політика. Наука та економіка. Наука в техногенній цивілізації (фаза «суспільства ризику»). Роль держави в управлінні розвитком науки, у підтримці високого рейтингу та іміджу фундаментальної та прикладної науки. Податкова та кредитна політика щодо наукових та науково-технічних галузей. Публічність наукової політики.

12. Філософські основи науки та їх структура.

Онтологічні основи науки як загальні знання про картину світу, типи матеріальних систем, характер їх детермінації; форми руху матерії, загальні закони функціонування і розвитку матеріальних об'єктів. Гносеологічні основи – положення щодо характеру процесу наукового пізнання, співвідношення чуттєвого досвіду та раціонального обґрунтування, теорії та досвіду, статусу теоретичних понять і категорій. Логічні основи – правила абстрагування, утворення вихідних та похідних понять і тверджень, правил висновку. Методологічні основи – положення про методи отримання істинного знання, способи доказу та обґрунтування. Аксіологічні основи - твердження про теоретичне та

практичне значення науки в цілому чи окремих наук в системі духовної культури, про науковий прогрес, мету науки, про моральні та гуманістичні аспекти науки.

13. Емпіричне дослідження та його структура.

Прийоми та засоби емпіричного дослідження. Наукове спостереження, опис, порівняння, вимірювання. Гносеологічна функція приладів. Науковий факт. Емпіричні узагальнення.

14. Специфіка теоретичного рівня наукового пізнання. Методи теоретичного пізнання.

Наукова ідея. Наукова проблема. Гіпотеза та її різновиди. Структура та функції наукової теорії. Типи теорій. Специфіка теорій соціально-гуманітарних наук. Закон як ключовий елемент наукової теорії. Класифікація законів. Закон і закономірність. Ідеалізація, формалізація, аксіоматичний метод, гіпотетико-дедуктивний метод. Використання математичного апарату. Математичне моделювання.

15. Динаміка наукового пізнання. Логіка розвитку науки.

Проблема зростання наукового знання. Логіка відкриття. Інтелектуальна інтуїція та наукові відкриття. Становлення розвинутої наукової теорії.

16. Основні методології сучасної науки. Індуктивізм. Фальсифікаціонізм.

Індуктивізм: доведення позитивних знань досвідом. Метод верифікації. Завдання індуктивно орієнтованої науки. Тлумачення поняття «істина». Логічна семантика. Закони природи, що сформульовані науковцями: правила поведінки для дослідника. Фальсифікаціонізм: демаркація теоретичних положень через їх спростування. Емерджентний розвиток науки. Перехід від аналізу структури знання до аналізу процесу накопичення знань. Фальсифікаціонізм як кодекс методологічних угод.

17. Основні методології сучасної науки. Конвенціоналізм. Історизм.

Конвенціоналізм: неспівмірність засобів здобування емпіричного та теоретичного знання. Система наукових знань як «класифікуюча система». Дедуктивізм як методологічна настанова. «Рекурентні міркування» А. Пуанкаре, теза Дюгема-Куайна. Інтелектуальна інтуїція. Історизм як форма розвинутої науки, що є структурно самовизначеною. Спростування теорії теорією. Невизнання джастифікаціонізму. Структурування науки на різні програми із чітко окресленим «жорстким ядром». Програма обґрунтування математики, фізики, біології.

18. Концепція Т. Куна. Революції в науці.

«Структура наукових революцій». Поняття «парадигма». Компоненти парадигми. Історія науки як процес формування та зміни парадигм. Традиції та новації в науці. Наукове відкриття: концепція «прибульців». Явище монтажу. Наукова революція як різновид новацій в науці та її світоглядне значення. Критичні зауваження щодо концепцій Т.Куна з боку сучасних методологів науки.

19. Методологічні здобутки К. Поппера.

Епістемологія К.Поппера – критичний раціоналізм. Вимоги до наукової теорії. Фальсифікація як здатність теорії бути спростованою. Теорія «трьох світів». Критика історизму. Значення соціально-політичних ідей К.Поппера для процесів побудови громадянського суспільства.

20. Методологія І.Лакатоса.

Універсальна концепція розвитку науки та ідея науково-дослідних програм, що конкурують. «Позитивна евристика», «негативна евристика». «Жорстке ядро», допоміжні гіпотези як захисний пасок. Стадії розвитку дослідницьких програм.

21. Методологія П. Фейєрабенда.

«Анархістська епістемологія». «Теоретичний реалізм»: прийняття певної теорії як детермінація способу сприйняття явищ. Зростання знання як результат проліферації (розмноження) теорій, що є неспівмірними.

22. Методологія Ст. Тулміна.

Еволюціоністська програма дослідження науки: еволюція теорій як безперервний відбір концептуальних новацій. Теорії як особливого роду «популяції» понять. Наука як сукупність інтелектуальних дисциплін та професійний інститут. Представники «наукової еліти» як носії наукової раціональності.

23. Підхід до науки Дж.Холтона.

«Тематичний аналіз науки» як доповнення стандартного аналізу логічної структури наукового знання, як спосіб вияву в розвитку науки рис стабільності чи безперервності. Витоки «тем» в міфологічному мисленні. Включення в «теми» понять, гіпотез, методологій як передумов, евристичних правил, що визначають постанову питання, програму досліджень, спосіб розв'язання задач, особистісну оцінку вченим гіпотез. Спорідненість «тематичного аналізу» структурному аналізу. Локалізація наукової події в історичному просторі та часі.

24. Методологічні питання конкретних наук.

Філософські аспекти сучасних природничих наук. Філософська методологія та особливості її застосування в соціально-гуманітарних галузях знань. Проблема об'єктивності знання в соціально-гуманітарних науках. Проблема інтеграції наукового знання. Стили наукового мислення як способи існування ідеалів і норм наукового дослідження. Нелінійне мислення науковця та проблеми його формування.

25. Майбутнє науки: інтеграція природознавчих і гуманітарних досліджень.

Філософія науки кінця XIX-XX ст.: проблема взаємовідношення та протистояння в науці двох типів культури: природничо-наукової та гуманітарної. В.Дільтей, Г.Ріккерт, Е.Кассілер. Задача вироблення єдиної мови міждисциплінарного спілкування. Пояснення та розуміння як універсальні операції мислення. Стратегія виживання людства як наукова та практична задача. Гуманізм та наукова раціональність як вищі цілі цивілізації. Квантово-релятивістська космологія та астрофізика, етологія та генетика поведінки тварин і людини, соціобіологія, гуманістична психологія як підвалини сучасної наукової картини світу та людини.

2. Мета та цілі курсу

Метою освітньої компоненти «Історія і філософія науки» є загальнонаукова та філософсько-методологічна підготовка докторів філософії (PhD) галузі знання 09 Біологія.

Цілі курсу:

- забезпечення глибокого засвоєння основних проблем і питань історії і філософії науки;
- формування високого рівня світоглядної культури науковця;
- вміння використовувати історико-наукові знання та філософсько-методологічні й загальнонаукові настанови та принципи в сучасних конкретно-наукових і міждисциплінарних дослідженнях;
- розуміння місця та ролі науки в сучасному суспільстві, а також цінностей наукової раціональності;
- вміння вільно орієнтуватись у першоджерелах та сучасній філософсько-методологічній та науковій літературі;
- вміння чітко, послідовно та несуперечливо викладати свої теоретичні думки, робити аргументовані наукові висновки, володіти навичками застосування законів, принципів, категорій для дослідження природних і соціальних явищ, мисленнєвих процесів, технічних систем;
- здатність до самостійного навчання новітнім методам наукового дослідження;

- здатність до ефективних комунікаційних взаємодій у науковому співтоваристві, в тому числі засобами інформаційних технологій;
- дотримання кодексу академічної доброчесності.

3. Компетентності та програмні результати навчання

Інтегральна компетентність

ІК Здатність розв'язувати концептуальні та методологічні проблеми у галузі біології, що передбачає глибоке переосмислення відомих та створення нових знань.

Загальні компетентності

ЗК.01. Здатність до абстрактного аналізу, мислення та синтезу.

ЗК.02. Здатність до застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, пошуку та критичного аналізу інформації.

ЗК.04. Здатність до пошуку, обробки, систематизації та аналізу інформації з різних ресурсів.

ЗК.08. Здатність до саморозвитку, постійного навчання та здобуття нових професійних навичок.

ЗК.09. Здатність спілкуватися іноземною мовою (англійською або іншою) в обсязі, достатньому для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів.

Фахові компетентності спеціальності (ФК)

ФК.01. Здатність до перегляду існуючих концепцій сучасної біології шляхом критичного осмислення і адаптації новостворених методів та технологій, шляхом генерування оригінальних гіпотез.

Програмні результати навчання

ПРН.01. Мати концептуальні та методологічні знання з біології і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень в галузі біології, мікології та фізіології, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

ПРН.02. Демонструвати глибокі знання в галузі біології за напрямками ботаніка, мікологія та фізіологія для розв'язання значущих проблем та застосувати їх у власних дослідженнях у сфері біології та у науково-педагогічній діяльності.

ПРН.05. Самостійно формулювати з нових дослідницьких позицій методологічну базу, наукову проблему власного дослідження, усвідомлювати та вміти представити його актуальність, визначати мету та значення для розвитку інших наукових галузей.

ПРН.07. Демонструвати постійну відданість розвитку нових ідей, наукових гіпотез у передових контекстах професійної та науково-освітньої діяльності у галузі біології на засадах академічної та професійної доброчесності.

ПРН.11. Проявляти лідерські якості, здатність до саморозвитку і самовдосконалення, нести відповідальність за отримані результати наукових досліджень та прийняття експертних рішень.

4. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Кількість годин	22	18	80

5. Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/ вибірковий
2020-2021 н.р.	I - II	091 Біологія	I	нормативний

6. Технічне й програмне забезпечення/обладнання

Аспіранти повинні бути зареєстровані на платформі KSU Online

7. Політика курсу

При організації освітнього процесу в Херсонському державному університеті здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти та викладачі діють відповідно до:

- Положення про атестацію здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти доктора філософії у разових спеціалізованих вчених радах Херсонського державного університету

(http://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/DDoctorants/Normative_framework.aspx);

- Положення про підготовку здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук в Херсонському державному університеті

(http://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/DDoctorants/Normative_framework.aspx);

- Положення про організацію освітнього процесу

(<http://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/DMethodics/EduProcess.aspx>);

- Положення про академічну доброчесність (<http://www.kspu.edu/Information/Academicintegrity.aspx>) ;

- Положення про внутрішнє забезпечення якості освіти

(<http://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/DMethodics/EduProcess.aspx>);

- Порядок оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХДУ (наказ №803-Д від 07.09.2020)

<http://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/QAssurance.aspx>

Недопустимо: пропуски та запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (крім випадків, передбачених навчальним планом та методичними рекомендаціями викладача); списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання, наявність незадовільних оцінок за 50% і більше зданого теоретичного і практичного матеріалу.

8.Схема курсу.

Тиждень, дата, години	Тема, кількість (аудиторної самостійної)	план, годин та	Форма навчального заняття	Список рекомендованих джерел (за нумерацією розділу 11)	Завдання	Максимальна кількість балів
Модуль 1. Історія науки						
I семестр I тиждень Б листопад	Тема 1. Класична та некласична наукові картини світу. -2 год. План: 1.Наукова картина світу, її функції 2. Класична наукова картина світу.		лекція	Основна література: 1,2,6,7,8,14,17,25,30 Додаткова література: 5,16 Електронні ресурси: 9,10,26	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	

	3. Некласична наукова картина світу.				
I тиждень Б листопад	Тема 1. Класична та неklasична наукові картини світу. -2 год План: 1.Поняття «наукова картина світу» та його методологія і світоглядне значення. 2.Класична наукова картина світу: позитивні та негативні аспекти. 3. Некласична наукова картина світу. Основні наукові досягнення, що призвели до її формування.	семінар	Основна література: 1,2,6,7,8,14,17,25,30 Додаткова література: 5,16,20 Електронні ресурси: 9,10,26	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка стислого змістовного реферату (за планом семінарських занять)	4
I тиждень А листопад	Тема 2. Постнеklasична наукова картина світу. – 2 год. План: 1.Сучасні наукові підходи до матерії, простору та часу. 2.Теорія самоорганізації (синергетика), її методологічне та світоглядне значення 3.Глобальний еволюціонізм та антропний принцип.	лекція	Основна література: 1,2,7,8,9,10,14,24,28,30 Додаткова література: 7,8,16,19,21,22 Електронні ресурси: 2,4,10,12,14,20	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
I тиждень	Тема 3. Специфіка	лекція	Основна література:	Підготовка під час лекції та	

А листопад	сучасного природничо-наукового та соціально-гуманітарного знання. – 2 год. План: 1.Універсальна теорія Всесвіту. 2.Проблема зближення концептуальних основ природничих та соціально-гуманітарних наук. 3. Герменевтика, феноменологія, аксіологія: вплив на соціально-гуманітарні дослідження.		1,2,7,8,9,10,14,24,28,30 Додаткова література: 7,8,16,19,21,22 Електронні ресурси: 1,4,10,12,14,20	самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
II тиждень Б листопад	Тема 2. Постнекласична наукова картина світу. – 2 год. План: 1.Радикальні зміни основ науки (остання третина XX – поч. XX ст.). 2.Нелінійне мислення. 3.Сучасні міждисциплінарні дослідження.	семінар	Основна література: 1,2,6,7,14,24,30 Додаткова література: 6,7,16,22 Електронні ресурси: 4,9,10,11,20,27	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)	4
Модуль 2. Філософія науки					
II семестр I тиждень Б Лютий	Тема 1. Предмет та основні етапи розвитку філософії науки. – 2 год. План:	лекція	Основна література: 1,2,8,9,10,13,14,23,24,25,28,30 Додаткова література: 7,24 Електронні ресурси: 9,10,16,27	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	

2021	1.Взаємозв'язок філософії та науки. 2.Предмет філософії науки. Основні розділи та проблеми. 3.Етапи розвитку філософії науки.				
I тиждень Б Лютий 2021	Тема 1. Предмет та основні етапи розвитку філософії науки. – 2 год. План: 1.Взаємозв'язки філософії та науки, типи їх співвідношення. 2.Сучасне розуміння предмету філософії науки. 3.Позитивізм, махізм, емпіриокритицизм, неопозитивізм, постпозитивізм як етапи розвитку філософії науки.	семінар	Основна література: 1,2,8,9,10,13,14,23,24,25,28,30 Додаткова література: 7,24 Електронні ресурси: 9,10,16,27	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)	4
I семестр I тиждень Б Лютий 2021	Тема 2. Наука як соціальний інститут. Етика науки.– 2 год. План: 1.Наука в системі духовної культури. 2.Соціологія науки. 3.Етика науки.	лекція	Основна література: 1,2,6,7,8,11,17,24,27,30 Додаткова література: 7,9,10,11,15,16,17,22,23 Електронні ресурси: 6,13,23	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
II тиждень А	Тема 2. Наука як соціальний інститут. Етика	семінар	Основна література: 1,2,6,7,8,11,17,24,27,30	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або	4

Лютий 2021	науки.– 2 год. План: 1.Соціальний характер наукового пізнання. Соціологія науки. 2.Етика науки. 3.Наука як основа інноваційної системи сучасного суспільства. 4.Наука та глобальні проблеми людства.		Додаткова література: 7,9,10,11,15,16,17,22,23 Електронні ресурси: 6,13,23	підготовка реферату (за планом семінарських занять)	
II тиждень А Лютий 2021	Тема 3. Емпіричне дослідження та його структура.– 2 год. План: 1.Особливості емпіричного рівня наукового дослідження. 2.Науковий факт. 3.Прийоми та засоби емпіричного дослідження. 4.Емпіричні узагальнення.	лекція	Основна література: 1,2,6,7,8,10,13,15,22,25 Додаткова література: 19,21 Електронні ресурси: 2,9,10	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
II тиждень Б Лютий 2021	Тема 3. Емпіричне дослідження та його структура.– 2 год. План: 1.Особливості емпіричного рівня наукового дослідження. 2.Факт як найважливіший елемент наукового	семінар	Основна література: 1,2,6,7,8,10,13,15,22,25 Додаткова література: 19,21 Електронні ресурси: 2,9,10	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)	4

	дослідження. 3.Методи емпіричного дослідження. 4.Прилади та їх роль в науковому пізнанні.				
II тиждень Б Лютий 2021	Тема 4. Специфіка теоретичного рівня наукового пізнання. Методи теоретичного дослідження.– 2 год. План: 1.Наукова ідея та наукова проблема.. 2.Гіпотеза та теорія. 3.Закон і закономірність. 4.Методи теоретичного дослідження.	лекція	Основна література: 1,2,6,7,8,9,10,13,14,15,22,25 Додаткова література:2, 19,21 Електронні ресурси: 2,9,10	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
II тиждень Б Лютий 2021	Тема 4. Специфіка теоретичного рівня наукового пізнання.– 2 год. План: 1.Зв'язок емпіричного та теоретичного рівнів наукового пізнання. 2.Наукова проблема, її сутність. 3.Гіпотеза, її різновиди та значення для науки. 4.Теорія, її структура та функції. Основні типи	семінар	Основна література: 1,2,6,7,8,9,10,12,13,14,15,22,25 Додаткова література: 2,19,21 Електронні ресурси: 2,9,10	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)	4

	теорій. 5. Поняття закону природи та закону науки. Різновиди законів науки.				
III тижень Б Лютий 2021	Тема 4. Специфіка теоретичного рівня наукового пізнання. Методи теоретичного пізнання. – 2 год. План: 1. Основні методи теоретичного дослідження. 2. Особливості математичного моделювання. 3. Методи метатеоретичного пізнання.	семинар	Основна література: 1,2,6,7,8,9,10,12, 15,22,26 Додаткова література: 2,19,21 Електронні ресурси: 2,9,10	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)	4

Модуль 3. Методології сучасної науки

III тижень Б Березень 2021	Тема 1. Методології сучасної науки. Індуктивізм. Фальсифікаціонізм. – 2 год. План: 1. Індуктивізм: метод верифікації. Поняття «істина», «закон природи». 2. Фальсифікаціонізм: метод фальсифікації, емерджентний розвиток	лекція	Основна література: 2,6,8,12,29,30 Додаткова література: 2,12,19,21,27 Електронні ресурси: 2,17	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
----------------------------------	--	--------	---	--	--

	науки. 3. Фальсифікаціонізм як кодекс методологічних угод..				
III тижень Б Березень 2021	Тема 2.Методології сучасної науки. Конвенціоналізм. Історизм. – 2 год. План: 1.Конвенціоналізм: «класифікуючи система», дедуктивізм, інтелектуальна інтуїція, конвенція. 2.Історизм: програми науки.	лекція	Основна література: 2,6,8,12,29,30 Додаткова література: 2,12,19,21,27 Електронні ресурси: 2,17	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
III тижень Б Березень 2021	Тема 3. Концепція Т.Куна. Революції в науці. – 2 год. План: 1.Парадигма та її компоненти. 2.Традиції та новації. Наукове відкриття: концепція «прибульців». 3.Наукові революції 4. Критика концепції Т.Куна сучасними методологами науки.	лекція	Основна література: 6,7,8,18,20,24 Додаткова література: 7,22 Електронні ресурси: 23	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	

III тиждень А Березень 2021	Тема 3. Концепція Т.Куна. Революції в науці. – 2 год. План: 1.Поняття «парадигма». Поняття «нормальної науки». 2.Традиції та новації в науці. 3. Наукові революції (когнітивний і світоглядний аспекти).	семінар	Основна література: 6,7,8,18,20,24 Додаткова література: 7,22 Електронні ресурси: 23	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)	4
IV тиждень Б Березень 2021	Тема 4. Методологічні здобутки К.Поппера. – 2 год. План: 1.Критичний раціоналізм К.Поппера. Проблема демаркації. Фальсифікаціоналізм. 2.Теорія «трьох світів». 3.Критика історизму.	лекція	Основна література: 1,2,3,6,8,9,10,20,25,30 Додаткова література: 7,22 Електронні ресурси: 1,8	Підготовка під час лекції та самостійні доповнення з теоретичних джерел конспекту (тез) з даної теми	
IV тиждень Б Березень 2021	Тема 4. Методологічні здобутки К.Поппера. – 2 год. План: 1.Критичний раціоналізм К.Поппера. 2. Соціальна філософія К.Поппера. «Відкрите	семінар	Основна література: 1,2,3,6,8,9,10,20,25,30 Додаткова література: 7,25,27 Електронні ресурси: 1,8	Усні відповіді на проблемні питання з теми семінару або підготовка реферату (за планом семінарських занять)	4

	<p>суспільство та його вороги», «Злиденність історизму».</p> <p>3.Значення концепції К.Поппера для сучасної теорії та суспільної практики.</p> <p>4. Критичні зауваження методологів науки щодо ідей К.Поппера.</p>				
Самостійна робота (теми 1-3 модулів)					
<p>II семестр IV тиждень А</p>	<p>Тема 1. Становлення теоретичного знання в стародавній Греції. – 4 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Формування основ теоретичного мислення та наукового знання.</p> <p>2. Формування культури дефініцій (елейська школа)</p> <p>3.Особливості процесу розмежування філософії та науки в добу еллізму. Теоретична спадщина Аристотеля.</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 1,2,8,11,13,18,25,30</p> <p>Електронні ресурси: 10,16</p>	<p>Підготовка стислого конспекту або тез із самостійними висновками (завдання до кожної теми)</p>	1
	<p>Тема 2. Теоретичне мислення доби середньовіччя. – 2 год.</p> <p>План:</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 1,2,8,11,13,18,25</p> <p>Електронні ресурси: 10,16</p>		1

	<p>1. Концепція лінійного часу.</p> <p>2. Схоластика: вплив аристотелівської логіки.</p> <p>3. Номіналізм і реалізм: формування передумов новоєвропейської наукової методології.</p> <p>4. Середньовічна університетська освіта.</p>				
	<p>Тема 3. Методологічні засади теоретичного знання доби Відродження. – 2 год.</p> <p>План:</p> <p>1. Натурфілософія Дж. Бруно та М. Кузанського як передумова наукових досліджень Нового часу.</p> <p>2. Формування основ соціальних та соціально-політичних досліджень.</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 1,2, 11,13,17,30</p> <p>Електронні ресурси: 8,9</p>		1
	<p>Тема 4. Специфіка сучасного природничо-наукового та соціально-гуманітарного знання. – 6 год.</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 7,8,9,10,11,14,17,25,30</p> <p>Додаткова література: 2,4,6,9,15</p> <p>Електронні ресурси:</p>		1

	<p>План:</p> <p>1.Універсальна теорія Всесвіту та її вплив на конкретнонаукові галузі.</p> <p>2. Проблема зближення концептуальних основ природничих і соціально-гуманітарних наук.</p> <p>3.Специфіка сучасних соціально-гуманітарних досліджень.</p>		4,9,10,14,20,26		
	<p>Тема 5. Інформаційні технології та сучасна наука. – 6 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Наука як основа інноваційного розвитку суспільства.</p> <p>2. Моделювання та обчислення за допомогою інформаційних технологій (наукові галузі за фахом здобувача вищої освіти (доктор філософії (PhD))).</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 11,17,19,21,27</p> <p>Додаткова література: 2,18,21</p> <p>Електронні ресурси: 8,9,10</p>		1
	<p>Тема 6. Основні представники позитивізму та неопозитивізму. – 8 год.</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 1,2,11,17,18,19</p> <p>Додаткова література: 7,27</p>		1

	<p>План:</p> <p>1.О.Конт як засновник класичного позитивізму</p> <p>2. Еволюційна методологія Г.Спенсера.</p> <p>3.Неопозитивізм (М.Шлік, Р. Карнап, Л.Вітгенштейн)</p>		<p>Електронні ресурси:</p> <p>8,9,10,17,27</p>		
	<p>Тема 7. Наука та проблеми її державного регулювання. Наука та політика. Наука та економіка. – 8 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Наука в техногенній цивілізації.</p> <p>2. Роль держави в управлінні розвитком науки. Податкова та кредитна політика щодо наукових галузей.</p> <p>3. Публічність наукової політики.</p> <p>4.Проблеми розвитку венчурних фірм.</p>	Самостійна робота	<p>Основна література:</p> <p>1,2,11,17,18,19,21,27</p> <p>Додаткова література: 2,4,7</p> <p>Електронні ресурси: 6,10</p>		1
	<p>Тема8. Основи науки та їх структура. – 6 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Онтологічні основи</p>	Самостійна робота	<p>Основна література:</p> <p>1,2,8,9,10,13,17,19,30</p> <p>Додаткова література:</p> <p>7,8,22,23</p>		1

	<p>науки.</p> <p>2. Гносеологічні основи науки.</p> <p>3. Методологічні основи науки.</p> <p>4.Аксіологічні основи науки.</p>		Електронні ресурси: 9,10,12,20		
	<p>Тема 9. Динаміка наукового пізнання. – 8 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Логіка розвитку науки. Проблема зростання наукового знання.</p> <p>2. Логіка відкриття. Роль наукової інтуїції.</p> <p>3.Становлення розвинутої наукової теорії.</p> <p>.</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 1,2,8,9,10,11,17,19,27,30</p> <p>Додаткова література: 6,12,27</p> <p>Електронні ресурси: 1,8,9,10</p>		1
	<p>Тема 10. Методологія І. Лакатоса. – 4 год.</p> <p>План:</p> <p>1.Науково-дослідні програми, що конкурують.</p> <p>2. «Жорстке ядро» теорії та допоміжні гіпотези.</p> <p>3.Стадії розвитку</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 7,8,9,10,11,14,17,18,30</p> <p>Додаткова література: 27</p> <p>Електронні ресурси: 3,8,9,10</p>		1

	дослідницьких програм. .				
	Тема 11. Методологія П.Фейєрабенда. – 4 год. План: 1. «Анархістська епістемологія». 2. Проблема зростання знання.	Самостійна робота	Основна література: 7,8,9,10,11,14,17,18,30 Додаткова література: 27 Електронні ресурси: 3,8,9,10,18		1
	Тема 12. Методологія Ст. Тулміна. – 4 год. План: 1.Еволюціоністська програма дослідження науки. 2. Теорії як особливого ряду «популяції» понять. 3.Наука як сукупність інтелектуальних дисциплін та професійний інститут. .	Самостійна робота	Основна література: 7,8,9,10,11,14,17,18,30 Додаткова література: 27 Електронні ресурси: 3,8,9,10,18		1
	Тема 13. Підхід до науки Дж.Холтона. – 2 год. План:	Самостійна робота	Основна література: 7,8,9,10,11,14,17,18,30 Додаткова література: 27		1

	<p>1. «Тематичний аналіз» науки.</p> <p>2. «Тематичний аналіз» та структурний аналіз.</p> <p>3. Локалізація наукової події в історичному просторі та часі.</p> <p>.</p>		<p>Електронні ресурси: 3,8,9,10,18</p>		
	<p>Тема 14. Методологічні проблеми конкретних наук. – 8 год.</p> <p>План:</p> <p>1. Філософсько-методологічні аспекти природничих наук.</p> <p>2. Філософська методологія та особливості її застосування в соціально-гуманітарних галузях знання.</p> <p>3. Нелінійне мислення науковця та проблеми його формування.</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 10,11,16,21,25,30</p> <p>Додаткова література: 2,4,12,18,19,21</p> <p>Електронні ресурси: 2,4,14</p>		1
	<p>Тема 15. Майбутнє науки. Проблема інтеграції наукового знання. – 4 год.</p> <p>План:</p>	Самостійна робота	<p>Основна література: 1,2,6,7,8,14,18,21,25,30</p> <p>Додаткова література: 2,4,7,25</p> <p>Електронні ресурси: 14,18,20</p>	Теми самостійної роботи повинні бути опрацьовані в усній або письмовій формі (тези, реферети)	1

	<p>1. Природничо-наукова та гуманітарна культура. (В.Дільтей, Г.Ріккерт, Е.Кассіер).</p> <p>2. Проблема мови міждисциплінарного спілкування.</p> <p>3. Стратегія виживання людства як наукова та практична задача.</p> <p>.</p>				
	<p>16. Опрацювання першоджерел: Хрестоматія з історії та філософії науки: Навчально-методичний посібник/укладачі – Галіченко М.В., Поліщук І.Є.) Херсон, 2018. 158 с. URI: http://ekhSUIR.kspu.edu/handle/123456789/8330</p>				9

9. Система оцінювання та вимоги

Оцінювання академічних досягнень аспірантів здійснюється під час міжсесійного (поточного та атестаційного) та семестрового контролю знань студентів, згідно з положенням про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-трансферній системі організації освітнього процесу в Херсонському державному університеті від 02.09.2020 р. № 789-Д.

Поточний контроль з дисципліни – це оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти протягом навчального семестру з усіх видів аудиторної роботи (лекції та лабораторні заняття). Поточний контроль відображає

поточні навчальні досягнення здобувача вищої освіти в освоєнні програмного матеріалу дисципліни; спрямований на необхідне корегування самостійної роботи здобувача вищої освіти. Поточний контроль здійснюється лектором.

Критерії оцінювання відповіді на практичному занятті (усна форма контролю)

<p>Здобувач повністю володіє понятійним апаратом курсу; вміє доречно застосовувати термінологію під час проведення дискусії на семінарських заняттях; використовує надбані теоретичні знання при аналізі різних практичних завдань; чітко визначає причинно-наслідкові зв'язки. Висловлює чітко і логічно теоретичні аспекти теми без явних помилок в усному мовленні. Володіє такими загальнонавчальними вміннями як робота з довідковою літературою (реферовані дослідження). Повністю виконав усі завдання кожної теми та поточного модульного контролю загалом.</p>	<p>5 балів</p>
<p>Здобувач знає програмний матеріал повністю, має практичні навички, але не вміє чітко визначать причинно-наслідкові зв'язки, самостійно мислити, аналізувати теоретичний та практичний матеріал, не підкріплює свої відповіді прикладами. Окремі завдання кожної теми та модульного контролю загалом виконав не повністю.</p>	<p>4 бали</p>
<p>Здобувач засвоїв лише окремі теми робочої програми. Не вміє вільно самостійно викласти зміст основних питань навчальної дисципліни, окремі завдання кожної теми модульного контролю не виконав.</p>	<p>3 бали</p>
<p>Здобувач засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни. Виконав лише окремі завдання кожної теми та модульного контролю загалом.</p>	<p>2 бали</p>
<p>Здобувач має фрагментарні знання з усього курсу. Не засвоїв тем навчальної програми, не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Мова невиразна, обмежена, бідна, словниковий запас з курсу не дає змогу оформити думку. Практичні навички на рівні розпізнавання. Не виконав більшості завдань кожної теми під час модульного контролю загалом.</p>	<p>1 бал</p>
<p>Здобувач повністю не знає програмного матеріалу, не працював в аудиторії з викладачем або самостійно. Не вміє викласти зміст кожної теми навчальної дисципліни, не виконав завдання модульного контролю.</p>	<p>0 балів</p>

Оцінювання тестових завдань

Кількість відповідей	Бали
Від 90-100% правильних відповідей	5
Від 74-89% правильних відповідей	4
Від 60-73% правильних відповідей	3
Від 35-59% правильних відповідей	2
Від 1-34% правильних відповідей	1

Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування освітньої компоненти/навчальної дисципліни, формою семестрового контролю якої є екзамен

№	Види навчальної діяльності (робіт)	Модуль 1.	Модуль 2.	Сума балів
Обов'язкові види навчальної діяльності (робіт)				
1.	Аудиторна робота (заняття у дистанційному режимі)			
	- тестування	15	15	30
	- практичні (лабораторні) роботи	5	5	10
	- усне опитування	5	5	10
2.	Самостійна робота	5	5	10
3.	Контрольна робота			
	Поточне оцінювання (разом)	30	30	60
	Підсумковий контроль			40
	Разом балів			100
Вибіркові види діяльності (робіт)				
1	- участь у наукових, науково-практичних конференціях,			max 10

	олімпіадах; - підготовка наукової статті, наукової роботи на конкурс; - тощо			
--	---	--	--	--

Шкала оцінювання у ХДУ за ЄКТС

Сума балів /Local grade	Оцінка ЄКТС		Оцінка за національною шкалою/National grade
90 – 100	A	Excellent	Відмінно
82-89	B	Good	Добре
74-81	C		
64-73	D	Satisfactory	Задовільно
60-63	E		
35-59	FX	Fail	Незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F		Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Білецький І. П. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2005. 128 с.
2. Будко В. В. Философия науки: Учеб. пособие. Харьков : Консум, 2005. 268 с.
3. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Хрестоматія з історії та філософії науки. Херсон, 2018. 158 с.
4. Гришанов І. В., Поліщук І. Є. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів та аспірантів усіх спеціальностей. Частина І. Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. 120 с.
5. Гришанов І. В., Поліщук І. Є. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів та аспірантів усіх спеціальностей. Частина ІІ. Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. 84 с.
6. Добронравова І. С. Новітня західна філософія науки: підручник. Київ : ПАРАПАН, 2008. 214 с.
7. Добронравова І., Білоус Т., Комар О. Новітня філософія науки: підручник. Київ : Логос, 2009. 244 с.
8. Добронравова І. С., Сидоренко Л. Філософія та методологія науки: підручник. Київ : ВПЦ Київський університет, 2008. 223 с.
9. Іщенко М. П., Руденко І. І. Філософія науки: питання теорії і методології: навч. посіб. Київ : УБС НБУ, 2010. 444 с.
10. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
11. Максюта М. Є. Філософія науки: Навч. посіб. Київ : Урожай, 2004. 418 с.
12. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / За ред. І. С. Добронравової, О. В. Руденко. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
13. Петінова О. Б. Філософія науки: навч. посіб. Одеса, 2018. 213 с.
14. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки: навч. посіб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. 184 с.
15. Поліщук І. Є., Галіченко М. В. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки»: Науково-методичне видання. Херсон : Айлант, 2009. 76 с.

16. Поліщук І. Є., Галіченко М. В. Хрестоматія з історії та філософії науки : навчально-методичний посібник для підготовки докторів філософії PhD ХДУ. – Херсон, 2018. – 158 с.
17. Поліщук І.Є., Галіченко М.В. Філософія для не філософів (до питання філософсько-методологічної підготовки бакалаврів, магістрів та докторів філософії (PhD) у сучасному університеті). Педагогічні науки : збірник наукових праць. Херсон. 2018. Вип. 85. С. 144–149.
18. Попович М. В., Кримський С. Б., Йолон П. Ф. Теорія смислу в гуманітарних дослідженнях та інтенціональні моделі в точних науках. Київ : Наукова думка, 2012. 456 с.
19. Пронський В. М. Філософія науки: Конспект лекцій для аспірантів, пошукачів та магістрів. Київ : НТУУ «КПІ», 1997. 200 с.
20. Ратніков В. С., Макаров З. Ю. Історія та філософія науки: хрестоматія: навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2009. 416 с.
21. Ратніков В. С. Основи філософії науки та філософії техніки: навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2012. 291 с.
22. Самардак М. М. Філософія науки. Напрями, теми, концепції: навч. посіб. Київ : ПАРАПАН, 2011. 203 с.
23. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки та техніки: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 306 с.
24. Сергієнко В. В. Філософські проблеми наукового пізнання: навч. посіб. Кременчук : Кременчуцький національний університет ім. Михайла Остроградського, 2011. 103 с.
25. Філософія науки: навч. посіб. / за ред. Афанасьєва Л. В. Мелітополь : Люкс, 2011. 207 с.
26. Філософія науки: навч. посіб. / за ред. Фірсова Л. В. Харків : ППВ «Нове слово», 2003. 335 с.
27. Філософія науки: підручник / за ред. І. С. Добронравової. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.
28. Філософія науки (методи та форми наукового пізнання): навч. посіб. для самост. роботи / А. О. Осипов ; Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля. Дніпропетровськ : Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля, 2014. 195 с.
29. Філософія науки та інноваційного розвитку / за наук. ред. Л. А. Чекаля. Київ : Ніжин, 2011. 327 с.
30. Ханстантинов В. О. Філософія науки: Курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.
31. Штанько В. И. Философия и методология науки. Учеб. пособие. Харьков : ХНУРЭ, 2002. 292 с.
32. Штанько В. І. Філософія і методологія сучасної науки. Підручник. Харків, 2017. 177 с.

ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА:

1. Апель К.-О. Априорі спільноти комунікації та основи етики. До проблеми раціонального обґрунтування етики за доби науки. *Сучасна зарубіжна філософія : Течії і напрямки. Хрестоматія*. Київ : Ваклер, 1996. С. 359 – 412.
2. Арутюнов В. Х., Мішин В. М., Свінцицький В. М. *Методологія соціально-економічного пізнання*. Навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 353 с.
3. Білоус Т. М. *Натуралізм у сучасній філософії науки: когнітивні засади*. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2013. Вип. 663–664. С. 246 – 252.
4. Білоус Т. М. *Натуралістична філософія економіки*. *Філософська думка*. Київ, 2016. № 2. С. 81 – 93.
5. Вернадський В. І. *Про науковий світогляд* [пер. М. Кратко]. Київ : НАН України ; Центр гуманітарної освіти, 1996. 56 с.
6. Добронравова І. С. *Норми наукового дослідження в нелінійному природознавстві*. *Філософська думка*. Київ, 1999. № 4. С. 36 – 48.
7. Добронравова І. *Практична філософія науки*. Суми : Університетська книга, 2017. 352 с.
8. Добронравова І. С. *Практична філософія постнекласичної науки про наукову істину та людську свободу*. *Філософія освіти*. 2014. № 2. С. 224 – 234.
9. Єрмоленко А. М. *Екоетика у світлі парадигмального повороту в філософії (попередні зауваги до критики екологічного розуму)*. *Філософська думка*. Київ, 2008. № 3. С. 88 – 108.
10. Єрмоленко А. М. *Екологічна етика: проблема обґрунтування*. *Практична філософія*. 2003. № 3. С. 133 – 148.
11. Йонас Г. *Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації*. / *Das Prinzip Verantwortung. Versuch einer Ethik für die technologische Zivilisation* ; пер. з нім. А.Єрмоленка. Київ : Лібра, 2001. 400 с.
12. Кадикало А. М. *Аспекти трансформації орієнтирів наукового мислення*. *Практична філософія*. Київ, 2016. № 4. С. 134 – 140.
13. Кадикало А. М. *Статус «об'єктивного суб'єкта» в науковому пізнанні*. *Вісник ЛНУ. Серія: філософські науки*. Львів, 2015. Вип. 17. С. 49 – 56.
14. Кадикало А. М. *«Стіна» Планка як агностичний принцип у фундаментальному науковому пізнанні*. *Науковий журнал «Гуманітарні візії»*. Львів, 2016. № 1. С. 79 – 85.
15. Кисельов М. М. *Біологічна етика в системі практичної філософії*. *Практична філософія*. Київ, 2000. № 1. С. 166 – 177.

16. Комар О. В. Гуманізація науки чи натуралізація філософії? *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2009. Вип. 466–467. С. 82 – 86.
17. Марчук М. Г. Ціннісні потенції знання. Чернівці : Рута, 2001. 319 с.
18. Ожеван М. Фундаментальний характер випадковості та антропні принципи самоорганізації «суспільства ризиків». *Sententiae : наук. праці Спільки дослідників модерної філософії (Паскалівського товариства)*. Вінниця, 2007. Вип. 1. С. 126 – 134.
19. Повторева С. М. Структурний підхід – структуралізм – постструктуралізм: еволюція методології та її поширення в гуманітарних студіях: Монографія. Львів : Вид-во Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2010. 332 с.
20. Попович М. В. Раціональність і виміри людського буття. Київ : Сфера, 1997. 451 с.
21. Рижко В. А. Сучасні інновації в наукових і освітніх методологіях та практиках: напрямки та проблеми. *Наукові і освітні методології та практики*. Київ, 2004. Вип. 2. С. 18–30.
22. Сидоренко Л. І. Аксиологія постнекласичної науки. *Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації : зб. наук. праць / відп. ред. А. Є. Конверський, Л. О. Шашкова*. Київ, 2011. С. 204 – 222.
23. Сидоренко Л. І. Проблеми етики науки в постнекласичному дискурсі. *Філософські проблеми гуманітарних наук : альманах*. Київ, 2010. № 19. С. 11 – 125.
24. Сидоренко Л. І. Університетська школа філософії та методології науки: підсумки та перспективи певних напрямів. *Наукові записки. Філософський факультет. КНУ імені Тараса Шевченка, КПВД «Педагогіка»*. Київ, 2004. Т. XII. С. 155 – 162.
25. Скотнай В. Раціональне та ірраціональне в науці й освіті. Київ – Дрогобич : Коло, 2003. 288 с.
26. Тейлор Ч. Подолання епістемології. *Після філософії : кінець чи трансформація? / Чарльз Тейлор ; пер. з англ. О.М. Соболю ; упоряд. : К. Банес та ін.* Київ, 2000. С. 406–431.
27. Чуйко В. Л. Рефлексія основоположень методологій філософії науки: Монографія. Київ : КНУШ, 2000. 252 с.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Айтов С. Ш. Філософія науки К. Поппера: історично-антропологічні елементи методології. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : історія і філософія науки і техніки*. 2014. Т. 22. С. 45 – 49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduifnt_2014_22_22_6

2. Білоус Т. Філософія науки у системі сучасної освіти: філософія конкретних наук та філософія експерименту. *Філософська думка*. Київ, 2013. № 5. С. 113 – 123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2013_5_15
3. Владленова І. В. Розвиток позитивістської традиції в філософії науки. *Гілея : науковий вісник*. 2014. Вип. 88. С. 103 – 111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_88_27
4. Галіченко М., Поліщук І. Проблема застосування синергетичної методології в соціально-гуманітарних науках. *Південний архів. Іст. науки. : Зб. наук. праць*. 2010. Вип. 31-32. С. 26–34. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pain/2010_31_32/Gal_Pol.pdf
5. Гейко С. М. Соціологія знання та науки в контексті філософії науки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2012. № 995, вип. 46. С. 114 – 117. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2012_995_46_26
6. Гейко С. М. Соціально-філософські виміри науки: історичний розвиток соціалізації науки та сучасні параметри наукової професії. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2013. № 1057, Вип. 49 (1). С. 23 – 25. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49%281%29_6
7. Герасимчук А. А. Методологія філософії та методологія науки: порівняльний аналіз. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення: зб. наукових праць / за заг. ред. проф. Сауха П. Ю., 8 грудня 2010 р, Житомир*. [Електронний ресурс]. URL : http://www.zu.edu.ua/ist_kaf3_sklad.html
8. Добронравова І. С. Концепції наукової раціональності в сучасній філософії науки [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/pidr1.html>
9. Добронравова І. С. Філософія науки. Підручник для аспірантів [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/PhN/zmist.htm>
10. Добронравова І. С., Сидоренко Л. І, Петрущенков С. П., Шашкова Л. О. Філософія науки. Київ, 2002. [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Dobr/zmist.html>
11. Добронравова І. С., Фінкель Л. С. Динамічний хаос у соціумі як середовище соціальної самоорганізації. *Соціологія : теорія, методи, маркетинг*. 2005. № 1. С. 168 – 180. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua>
12. Заглада В. М. Взаємозближення наукової істини і цінностей у сучасному науковому пізнанні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2018. № 1. С. 26 – 31. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/27852>

13. Заглада В. М. Взаємозумовленість і динаміка внутрішніх і зовнішніх цінностей аксіосфери науки. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2015. № 81. С. 10 – 15. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/19874>
14. Книш І. В. Гуманітарні та природничі науки в постнекласичній освіті. *Філософія науки: традиція та інновації*. 2013. № 2. С. 25 – 33. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FilosNauk_2013_2_5.
15. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. Київ : Основи, 1996. 615 с. URL : <http://litopys.org.ua/colin/colin.htm>
16. Лаута О. Д. Співвідношення науки та філософії в контексті філософії науки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2013. № 1057, вип. 49 (1). С. 36 – 39. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49\(1\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49(1)_9)
17. Марчук М, Сербін М. Прагматизм і неопрагматизм у контексті сучасної філософії науки. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2014. Вип. 726-727. С. 92 – 97. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2014_726-727_20
18. Онуфрійчук Р. В. Методологічна легітимізація багатомірної моделі реальності в сучасній філософії науки. *Гілея : науковий вісник*. 2013. № 72. С. 312 – 316. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_72_60.
19. Поліщук О. П. Інтуїтивне мислення. *Практична філософія*. Київ, 2003. № 2. С. 37 – 44. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/8781>
20. Поліщук, О. П. Постнекласична наука: соціально-гуманітарний поворот. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. № 53. С. 3–7. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/4563>
21. Самардак М. М. «Критична теорія» науки Франкфуртської школи (до 80-ліття Франкфуртського інституту соціальних досліджень). *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2003. № 12. С. 19 – 23. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/94>
22. Самборська О. Кореляція епістемних і метафізичних аспектів у сучасній філософії науки. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2011. Вип. 561-562. С. 60 – 64. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2011_561-562_13
23. Саух П. Ю. Феномен наукової школи в контексті реалій сучасної науки. *Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл : проблеми, досвід, перспективи : зб. наук. праць*. 2012. С. 44 – 51. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/18412>

24. Свінцицька О. І. Теоретичне підґрунтя інтуїтивізму Б. Кроче. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: творче, критичне і практичне мислення* : зб. наук. праць / [за заг. ред. д.філос.н. Поліщук О. П.]. 2009. С. 101 – 103. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/9919>
25. Сидоренко Л. І. Філософія науки В. И. Вернадского. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2013. Вип. 3. С. 25 – 27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_FP_2013_3_7
26. Сітько С. П. Квантово-механічна основа багатоманітної диференційної стійкості живого [Електронний ресурс]. *Фізика живого*. 2005. № 1. С. 5–8. URL : <http://www.sergiysitko.org.ua>
27. Спиця Н. В. Філософія науки: від Нового часу до сьогодення *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2012. Вип. 49. С. 152 – 158. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpqgvzdia_2012_49_17
28. Шашкова Л. О. Історичний перспективізм і культурно-історичний проект філософії науки: методологічні паралелі. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2018. № 1. С. 32 – 37. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fpqn_2018_1_7.